

Fylkesmannen i Vest-Agder

Helse- og omsorgsavdelingen

Saksbehandler: Ingrid Mydland
Tlf.: 38 17 68 90

Deres ref.: 22.03.2013
Vår ref.: 2013/1658

Vår dato: 06.05.2013
Arkivkode: 721.14

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Høring om levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming - uttalelse fra Fylkesmannen i Vest-Agder.

Fylkesmannen i Vest-Agder har følgende innspill til høringsnotat «Levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming», relatert til følgende spørsmål:

1. Gir meldingen en overordnet dekkende beskrivelse av levekårssituasjonen for personer med utviklingshemming, innen ulike samfunnsområder
2. Hvordan reformens intensjon om «normalisering» av levekår for personer med utviklingshemming bør praktiseres i dagens samfunn og tjenesteapparat.

8.3.4. Rettsvern mot vold og overgrep

13.2.5 Psykisk helse og rus

13.2.6 Tannhelse

13.4.1. Kompetanse

14. Bolig

15. Fritid og kultur

15.2.3. Ferie

8.3.4 Rettsvern mot vold og overgrep

Generelt i meldingen står det lite om godt fungerende personer, som er diagnostisert med utviklingshemming. I den grad man kan generalisere, er disse sterkt utsatt for overgrep. Denne gruppen har ofte lite personell rundt seg, og de deltar i samfunnslivet på områder hvor det er høyere risiko for å bli utsatt for overgrep. Det kan også være vanskelig å definere hva som er overgrep og ikke. Å bli likt og oppleve forelskelse og kjæresteri er alle ungdommer opptatt av og de fleste nysgjerrige på. Poenget er at de lett kan bli utnyttet seksuelt, utsatt for integritetskrenkelse og oppleve sosialt fornedrende atferd, som kan stigmatiserer dem ytterligere. I tillegg kommer eventuell risiko for kjønnssykdom og graviditet.

13.2.5 Psykisk helse

Vi har stoppet litt opp ved en formulering side 76 om at forekomsten av psykiske lidelser hos personer med utviklingshemming blir beskrevet som like høy eller høyere enn i befolkningen ellers. Tidligere har det vært hevdet at over 50 % av personer med utviklingshemming har en psykisk tilleggslidelse.

En hovedutfordring for denne gruppen innen psykisk helsefeltet er knyttet til mangel på kompetanse om utviklingshemming innen psykiske helsetjenester på alle nivåer. Dette er godt belyst i høringsnotat, men problemstillingen er å få bedret situasjonen. Fagfeltet strever med overganger/ samhandling mellom nivåene og tjenestene, for eksempel ved utredning av psykisk helse hos personer med psykisk utviklingshemming, samt internt i spesialisthelsetjenesten mellom psykisk helsevern og habiliteringstjenesten.

13.2.5 Rus

Dette tema er generelt beskrevet med samme utfordringsbilde som for resten av befolkningen i høringsnotatet. Vi mener temaet ikke er tilstrekkelig problematisert, sett i forhold til de utfordringer vi ser konturene av, spesielt i byer og tettsteder, med press på personer som har en utviklingshemming for kjøp av alkohol eller testing av narkotika, spesielt på dager med trygdeutbetaling.

13.2.6 Tannhelse

Fylkesmannen er opptatt av å få tydelig frem behovet for gjennomgang og forbedring av behandlingsprosedyrer ved tannbehandling, derunder behandling utført i narkose, for personer med utviklingshemming. Situasjonen er ikke god nok i dag. Eksempelvis gjelder dette når utviklingshemmede trenger medisinerer før de skal undersøkes og behandles, og det så blir ventetid/forsinkelser hos tannlegen. Da finnes det gjerne ingen plan b som sikrer at behandling kan gjennomføres samme dag. Resultatet blir at 6 medikasjon, reisetid og tvangsvedtak m.v. må gjennomføres på nytt. Dette medfører påkjenninger både for bruker og hjelpeapparat. Det eksisterer ikke gode nok prosedyrer eller prioritert tid til denne gruppen, sett i forhold til deres spesielle behov.

13.4.1 Kompetanse

Fylkesmannen har registrert at det kan være problematisk å sikre kvalifiserte personell med nødvendig kompetanse til å håndtere tvang og maktvedtak etter kap. 9, primært § 9-5 bokstav b, men også § 9-5 bokstav c. Statistisk ser vi at de fleste vedtakene gjelder dekking av grunnleggende behov, og dermed er det flest dispensasjonssøknader knyttet til bokstav c. Rapporten trekker frem at nærmere 90 % av vedtakene om bruk av begrenset tvang og makt også inneholder dispensasjonssøknad fra kompetansekravet, noe som i seg selv indikerer at fokus på kompetanseheving fortsatt må være sterkt for å ivareta intensjonen og formålet med lovfestet mulighet for bruk av begrenset tvang og makt etter kap. 9 i khol. Dette bør derfor fremheves så tydelig som mulig og fremmes via konkrete kompetansetiltak i meldingen om levekår under temaet kompetanse.

Fylkesmannen mener det er lite tydeliggjort i levekårsmeldingen at dette dreier seg om en kvalitetssikring for utøvelse av begrenset tvang og makt. Det blir viet for lite plass i meldingen til evaluering av hvordan kompetansekravet har fungert, jf. intensjonen i lovverket. Vi ønsker mer fakta relatert til i hvilken grad løftet om å sikre rettsikkerheten for personer med utviklingshemming er oppnådd.

14. Bolig

Meldingen nyanserer etter vår vurdering for lite ulikheten i de behovene som personer med utviklingshemming har når det gjelder bolig og bomiljø. Noen brukere vil profitere på bofelleskap med mennesker på noenlunde samme mestrings- eller funksjonsnivå, mens andre vil få best livskvalitet i egen leilighet i et ordinært bomiljø.

En må være oppmerksom på farene ved å samlokalisere personer med ulike behov basert på kostnadseffektiv utnyttelse av for eksempel personellressurser (for eksempel 1:2, 1:3, felles nattvakt osv.) Omsorgskomplekser brukes i meldingen som en betegnelse på dette, og det kan være fare for at det der ikke blir tatt nok hensyn til individuelle behov og integrering. Hvis segregering går foran fokus på den enkeltes livskvalitet, vil mye gå tapt. Det står litt i meldingen om dette, men det er etter vår vurdering ikke utdypet nok.

15 Fritid og kultur

Dette temaet er godt beskrevet i meldingen, men på ett område faller mange utenfor samfunnet. Det gjelder temaet ferie.

15.2.3 Ferie

Dette temaet er beskrevet i meldingen, men vi stiller spørsmål ved konklusjonen. Med uføretrygd eller minstepensjon vil det være umulig å dra på ferie med behov for assistanse fra tjenesteytere, uten økonomisk støtte fra familien. Bruker er prisgitt at kommunen betaler for de ansattes reise og opphold. Etter vår erfaring er dette ofte ikke tilfelle.

Fylkesmannen er klar over at ferie ikke er en rettighet, men poengterer at videreføring av dagens praksis fører til store sosiokulturelle forskjeller på hvem som får anledning til å oppleve ferie.

Avsluttende kommentarer:

Under arbeidet med ny helse- og omsorgstjenestelov, ble det i høringsforslaget bemerket at kapittel 9 var en videreføring av sosialtjenesteloven kapittel 4A. Det ble videre opplyst at man pga. tidsnød ikke fikk anledning til å foreslå endringer i kapittel 9, men ville komme tilbake til dette senere. Det var derfor med en viss undring vi heller ikke i dette høringsnotatet fant at temaet omkring kapittel 9 var viet særlig oppmerksomhet.

Sosialtjenesteloven kapittel 6A ble iverksatt i 1999 og videreført stort sett uten endringer som kapittel 4A i 2004. Det har vært foretatt en evaluering av kapittel 4A, og ved flere anledninger kommet innspill med forslag til nødvendige endringer, bl.a. fra fylkesmannsembetene. Vi ser det derfor som en mangel at det heller ikke i dette høringsnotatet er foretatt noen vurdering av hvordan bestemmelser om bruk av begrenset tvang og makt har fungert overfor enkelte utviklingshemmede, eller at man har påpekt behovet for å gjøre endringer i regelverket. Vi må derfor forutsette at en bred gjennomgang av temaet får en sentral plass i den kommende stortingsmeldingen.

Vi har erfart at blant enkelte utviklingshemmede kan det forekomme en atferd som i noen situasjoner vil være brudd på straffeloven. Spesielt krevende er det når det dreier seg om brannstiftelse eller en påfallende interesse og/eller overgrep overfor barn. Her er det altså situasjoner hvor samfunnet har behov for beskyttelse, ikke primært ivaretagelse av den utviklingshemmede. Forvaringsinstituttet vil som oftest komme til kort da det bare i svært få tilfeller blir tatt ut tiltale pga. manglende strafferettslig tilregnelighet. Dom som går ut på tvungen omsorg etter strl. § 39a hører med til sjeldenhetene. Man har i enkelte situasjoner forsøkt å anvende bestemmelsene i kapittel 9 for å iverksette nødvendige tiltak. Hjemmel for bruk av kapittel 9 vil noen ganger være tvilsom, andre ganger direkte feil, jf. formålsbestemmelsene og de øvrige vilkårene. Da dette problemområdet ikke er tilstrekkelig behandlet i høringsnotatet, forventer vi at det foretas en grundig gjennomgang i stortingsmeldingen.

Med hilsen

Kristian Hagestad (e.f.)
fylkeslege

Ingrid Mydland
seniorrådgiver